

การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรและเอกชน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่*

Development of an Agro-Tourism Management Model: A Case Study of Agricultural Groups and Private Enterprises in Mae Rim District, Chiang Mai Province

¹ศรัณกร ประสานพรณ์, ²มนตรี สิงหาวาระ, ³อนุวัฒน์ จรัสรัตนไพบูลย์ และ ⁴ภาวิณี อารีศรีสม

¹Saranrak Prasarnphan, ²Montri Singhavara, ³Anuwat Jaradrattanapaiboon
and ⁴Pawinee Areesrisom

สาขาวิชาการจัดการและพัฒนาทรัพยากร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Division of Resources Management and Development, Faculty of Agricultural Production,
Maejo University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: montrieconmju51@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรและเอกชน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน เป็นการคัดเลือกที่ครอบคลุมทุกระดับที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับหน่วยงานสนับสนุน ไปจนถึงระดับชุมชนผู้ปฏิบัติจริง อันนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ 2) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ 3) เกษตรจังหวัดเชียงใหม่ 4) ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ 5) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกษตร อำเภอแมริม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอแมริม ประกอบด้วย 1) การวางแผนเชิงระบบ 2) การผลิตเชิงคุณภาพและยั่งยืน 3) กิจกรรมและประสบการณ์เชิงการเรียนรู้ 4) การสร้างความรู้และทักษะเกษตรกร 5) การตลาดและการประชาสัมพันธ์ 6) ความร่วมมือและเครือข่าย 7) การประเมินผลและการปรับปรุง 8) ความยั่งยืน เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, วิสาหกิจชุมชน, การจัดการ, ทรัพยากร, เกษตรกร

Abstract

This research article aimed to develop an agro-tourism management model for agricultural groups and private enterprises in Mae Rim District, Chiang Mai Province. A qualitative research approach was employed. Five key informants were selected to represent

*Received December 3, 2025; Revised December 26, 2025; Accepted January 9, 2026

all relevant levels, ranging from the policy-making level and supporting agencies to community-level practitioners. This comprehensive selection contributed to the development of an agro-tourism management model that was appropriate, context-sensitive, and practically applicable for sustainable implementation. The key informants consisted of: (1) the Governor of Chiang Mai Province; (2) the Director of the Chiang Mai Provincial Office of Tourism; (3) the Chiang Mai Provincial Agriculture Officer; (4) the Director of the Office of Agricultural Extension and Development Region 6, Chiang Mai; and (5) a representative of an agricultural community enterprise in Mae Rim District. The research instrument was a semi-structured interview protocol. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis.

The findings revealed that the agro-tourism management model for Mae Rim District comprised eight components: (1) systematic planning; (2) quality and sustainable production; (3) learning-oriented activities and experiences; (4) development of farmers' knowledge and skills; (5) marketing and public relations; (6) collaboration and networking; (7) evaluation and improvement; and (8) sustainability, with an emphasis on the responsible and efficient use of resources.

Keywords: Agro-Tourism; Community Enterprises; Management; Resources; Farmers

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้กลายเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้และกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง การเติบโตของภาคการท่องเที่ยวมิได้เพียงแค่สะท้อนถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย หากแต่ยังสะท้อนถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดคุณค่าอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร” (Agro-tourism) ได้ปรากฏขึ้นในฐานะรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ ซึ่งแสวงหาประสบการณ์ที่มีความหมาย ลึกซึ้ง และสัมพันธ์กับท้องถิ่น การท่องเที่ยวในลักษณะนี้มิได้เป็นเพียงการเดินทางไปยังพื้นที่เกษตรกรรมเท่านั้น หากแต่เป็นการเรียนรู้กระบวนการผลิต พัฒนาการด้านเทคโนโลยีการเกษตร การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสร้างความเข้าใจในบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง (Sriyothin et al., 2024)

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาโดยตลอด โดยมีแนวคิดหลักเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมไทยซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย การเรียนรู้ดังกล่าวไม่เพียงสร้างความเพลิดเพลิน แต่ยังเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง (Tourism Authority of Thailand, 2022)

ในระดับพื้นที่ อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีความหลากหลายทางภูมิประเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความใกล้ชิดกับตัวเมืองเชียงใหม่ โดยตั้งอยู่ห่างจากใจกลางเมืองเพียง 16.5 กิโลเมตร (Mae Rim District Agricultural Office, 2023) ลักษณะทาง

ภูมิศาสตร์นี้เอื้ออำนวยต่อการเดินทางและการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และทำให้แม่ริมกลายเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมในภูมิภาคภาคเหนือของไทย ในพื้นที่ตำบลแม่ริม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านแม่ธิ ได้ริเริ่มพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีลักษณะเฉพาะ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมทางการเกษตรกับกิจกรรมท่องเที่ยว ตัวอย่างที่โดดเด่น คือ กิจกรรมเยี่ยมชมสวนส้มสายน้ำผึ้ง ซึ่งเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเก็บส้มด้วยตนเอง ท่ามกลางบรรยากาศของฤดูหนาวที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม อันเป็นช่วงเวลาที่มีผลผลิตมีคุณภาพดีและสภาพภูมิอากาศเย็นสบาย นอกจากนี้จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ นักท่องเที่ยวยังสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากสวนกลับไปเป็นของฝากได้อีกด้วย

ด้วยบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอแม่ริม โดยมุ่งเน้นศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนหาแนวทางในการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สร้างรายได้อย่างมั่นคง และส่งเสริมให้แม่ริมกลายเป็นต้นแบบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความยั่งยืนในระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรและเอกชน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้ 1) แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการท่องเที่ยว 2) แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการมีส่วนร่วม 4) แนวคิดและทฤษฎีเรื่องความพึงพอใจ 5) แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการสร้างการรับรู้ 6) แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการบริหารการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ 2) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ 3) เกษตรจังหวัดเชียงใหม่ 4) ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ 5) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกษตร อำเภอแม่ริม รวม 5 คน

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบทบาทหน้าที่ ความรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับนโยบาย ระดับการบริหารจัดการ และระดับการปฏิบัติในพื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ในฐานะผู้กำหนดทิศทางเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการการท่องเที่ยว การเกษตร และการพัฒนาพื้นที่ในภาพรวมระดับจังหวัด 2) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ เป็นหน่วยงานหลักด้านการวางแผน ส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การตลาด การสร้างเครือข่าย และการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน 3) เกษตรจังหวัดเชียงใหม่และผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ ในฐานะหน่วยงานด้านการเกษตรที่มีความรับผิดชอบ

ทั้งเชิงนโยบายและเชิงวิชาการในการส่งเสริมอาชีพเกษตร การพัฒนาเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และการต่อยอดกิจกรรมทางการเกษตรสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเกษตร อำเภอแมริม ในฐานะผู้ มีประสบการณ์ตรงในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับพื้นที่ เป็นผู้สะท้อนสภาพจริง ปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ และข้อเสนอต่อการสร้างความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรและเอกชน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

การตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Miles and Huberman, 1994) ดังนี้ 1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ ซึ่งต้องตรวจสอบจากแหล่งที่มา 3 แหล่ง คือ เวลา สถานที่ และบุคคล 2. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีทำการตรวจสอบว่า เมื่อข้อมูลที่ได้ค้นพบนั้น ตรงตามแนวคิดและทฤษฎีมากน้อยเพียงใด 3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยใช้การสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม พร้อมกันนี้ก็ได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรืออาจจะซักถามจากผู้ให้ข้อมูล หลังจากสรุปผลการวิจัยแล้ว เพื่อความแน่นอนและเที่ยงตรงของข้อมูลที่ใช้การศึกษาซึ่งในการวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล เพื่อให้ผลการศึกษาเกิดความชัดเจนและสะท้อนข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย วิธีการนำเสนอข้อมูลดังนี้ บทวิเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 คน จะถูกนำเสนอในรูปแบบการสังเคราะห์สาระสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยจัดเรียงประเด็นตามหัวข้อวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรและเอกชน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยจะนำเสนอในลักษณะการจัดหมวดหมู่ประเด็น (Thematic Analysis) โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อบทวิเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคน เมื่อได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้ว ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการเชื่อมโยงประเด็นที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคน โดยนำเสนอผ่านการเขียนเชิงพรรณนา (Descriptive)

ผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรและเอกชน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ บทวิเคราะห์จากผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือและเป็นหนึ่งในพื้นที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่อำเภอแมริมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากแมริมเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภูมิประเทศ มีทั้งพื้นที่ราบลุ่มและภูเขา มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีระบบนิเวศทางเกษตรที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรอย่างแนบแน่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในมิตินี้จึงไม่เพียงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความยั่งยืนทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของจังหวัดด้วย

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่มองว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอแมริมควรอยู่บนหลักการของ “การบูรณาการนโยบายและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน” โดยมีภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจน สนับสนุนด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐาน ขณะที่ภาคเอกชนและกลุ่มเกษตรกรทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จริง ภาครัฐต้องไม่เพียงเป็นผู้สั่งการ แต่ต้องเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator)” ที่เปิดพื้นที่ให้ภาคส่วนอื่นเข้ามามีบทบาทร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ทั้งในด้านการบริหารจัดการพื้นที่เกษตร การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายการตลาด

สำหรับบริบทของแมริม จุดแข็งที่โดดเด่นคือการเป็นพื้นที่ต้นแบบของการทำเกษตรผสมผสาน มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหลากหลาย เช่น ไร่นาสวนผสม ไร่กาแฟ สวนดอกไม้ และฟาร์มท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ รวมถึงมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมที่เชื่อมต่อกับตัวเมืองเชียงใหม่ได้สะดวก การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่นี้จึงควรออกแบบในลักษณะเครือข่ายการท่องเที่ยวเกษตรแบบบูรณาการ (Integrated Agrotourism Network) โดยให้แต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์ของตนเองแต่สามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทางเดียวกันได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดมองว่าจุดอ่อนของระบบในปัจจุบันคือการทำงานแบบแยกส่วนระหว่างหน่วยงาน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ซึ่งทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่องและขาดประสิทธิภาพ การจัดตั้ง คณะกรรมการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ จึงควรเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงาน โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหอการค้าจังหวัด ร่วมกับผู้แทนจากกลุ่มเกษตรกรและเอกชนในพื้นที่

นโยบายของจังหวัดในช่วงปี 2566–2570 มุ่งเน้นการพัฒนาเชียงใหม่ให้เป็น เมืองท่องเที่ยวยั่งยืน แห่งนวัตกรรมและวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแมริมจึงควรยึดหลักความยั่งยืน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยในมิติทางเศรษฐกิจ ต้องสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตรด้วยนวัตกรรม เช่น การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ การแปรรูปสินค้า และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการตลาด ส่วนในมิติทางสังคม ต้องคำนึงถึงการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและกลุ่มผู้หญิงในชุมชนให้มีบทบาทในธุรกิจท่องเที่ยว ส่วนมิติด้านสิ่งแวดล้อม ต้องกำหนดมาตรการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรและการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อไม่ให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

ในมุมมองของผู้ว่าราชการจังหวัด การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแมริมควรมีองค์ประกอบหลักสี่ประการ ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีระบบ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม และการสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวที่ชัดเจน สำหรับการบริหารจัดการพื้นที่นั้น จำเป็นต้องมีแผนแม่บทที่กำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่เกษตรเพื่อการท่องเที่ยว โดยอาศัยข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) เพื่อกำหนดโซนการท่องเที่ยว เช่น โซนเกษตรอินทรีย์ โซนเกษตรผสมผสาน โซนเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีทิศทางและลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม

ด้านเครือข่ายความร่วมมือ ภาครัฐต้องผลักดันให้เกิดการร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในทุกระดับ โดยรัฐทำหน้าที่ประสานงานและอำนวยความสะดวก เอกชนช่วยในด้านการลงทุนและการตลาด ส่วนประชาชนหรือกลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ให้บริการและดูแลทรัพยากรในพื้นที่จริง ผู้ว่าราชการจังหวัดยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ โดยเสนอให้จังหวัดร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยแม่โจ้จัดตั้ง ศูนย์นวัตกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเชียงใหม่ (Chiang Mai Agrotourism Innovation Center) เพื่อเป็นแหล่งวิจัย ทดลอง และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

เชิงเกษตร เช่น ระบบฟาร์มอัจฉริยะ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการฟาร์ม และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว

ในด้านการสร้างอัตลักษณ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าจุดแข็งของแม่ริมคือการผลิตสินค้าความงามของธรรมชาติและวัฒนธรรมล้านนาเข้าด้วยกัน จึงควรสร้างแบรนด์ที่สะท้อนภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสีเขียวที่ยั่งยืนและมีวิถีชีวิตชุมชนเป็นหัวใจสำคัญ การพัฒนาแบรนด์ดังกล่าวต้องอาศัยการบูรณาการการสื่อสารจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เช่น เทศกาลผลไม้แม่ริม หรือเส้นทางท่องเที่ยววิถีเกษตรล้านนา รวมถึงการเชื่อมโยงกับตลาดออนไลน์และแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวระดับประเทศ

ในแง่ของการบริหารเชิงนโยบาย จังหวัดควรพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวเชิงเกษตรระดับจังหวัด (Chiang Mai Agrotourism Master Plan) ที่มีการกำหนดเป้าหมายระยะสั้น กลาง และยาว พร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จ เช่น จำนวนรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตร การเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชน การลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และการเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ทั้งนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดชี้ว่าการจัดทำแผนดังกล่าวต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลจริงและการมีส่วนร่วม โดยให้ทุกภาคส่วนร่วมกันกำหนดเป้าหมายและแนวทางอย่างโปร่งใส เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน

ในเชิงโครงสร้างการบริหาร ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอให้มีคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และตัวแทนชุมชน เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ติดตาม และประเมินผล โดยคณะกรรมการชุดนี้จะทำงานเชื่อมโยงกับคณะกรรมการท่องเที่ยวระดับอำเภอ ที่มีนายอำเภอเป็นประธาน เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับนโยบายระดับจังหวัด นอกจากนี้ จังหวัดควรจัดตั้งกองทุนพัฒนาเกษตรท่องเที่ยวแม่ริม เพื่อสนับสนุนโครงการที่มีศักยภาพในพื้นที่ เช่น การพัฒนาเส้นทางจักรยานเกษตร การส่งเสริมโฮมสเตย์เกษตรอินทรีย์ และการอบรมมัคคุเทศก์ชุมชนรุ่นใหม่

ผู้ว่าราชการจังหวัดยังเห็นว่าพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะไม่สามารถยั่งยืนได้ หากขาดระบบติดตามและประเมินผลที่เป็นรูปธรรม จังหวัดจึงควรจัดทำระบบข้อมูลกลางการท่องเที่ยวเกษตรเชียงใหม่ (Chiang Mai Agrotourism Dashboard) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านนักท่องเที่ยว รายได้ผลผลิตทางการเกษตร และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวิเคราะห์แนวโน้มและรายงานผลเชิงนโยบาย ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจของหน่วยงานรัฐมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์สภาพจริงมากขึ้น

อีกประเด็นสำคัญที่ผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความสำคัญคือ การพัฒนาคน เพราะความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ได้อยู่ที่แหล่งท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่ความพร้อมของบุคลากรในชุมชน การพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ด้านการบริการ การตลาด การบริหารจัดการ และภาษาต่างประเทศ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการธุรกิจของตนเองได้อย่างมืออาชีพ พร้อมทั้งเป็นเจ้าบ้านที่ดีสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนแม่ริม จังหวัดควรร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น เช่น Smart Farmer-Smart Tourism เพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างมูลค่าเพิ่มในกิจกรรมท่องเที่ยวของตน

ในระยะยาว ผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งเป้าหมายให้แม่ริมเป็น อำเภอต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยั่งยืนของประเทศไทย ที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่เกษตรและการท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง เช่น แม่แตง สะเมิง และเชียงดาว เพื่อขยายเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-เกษตรแบบครบวงจร โดยจังหวัดจะผลักดันให้

เกิดการพัฒนาระดับโครงสร้าง เช่น การปรับปรุงระบบคมนาคม การบริหารจัดการน้ำ และการสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวกลาง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในอนาคต

บทวิเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่

การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น คือ การผสมผสานระหว่างธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นจุดขายหลักที่ทำให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นจุดหมายปลายทางที่ได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังจากสถานการณ์โควิด-19 รูปแบบการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับคุณภาพประสบการณ์ มากกว่าปริมาณการเดินทาง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) จึงเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่ช่วยตอบโจทย์นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่มาหาประสบการณ์เชิงลึก เรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่น และต้องการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

จากข้อมูลของสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อำเภอแมริมเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะมีทั้งฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ระบบเกษตรที่เข้มแข็ง และอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่เพียง 20 กิโลเมตร จึงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ทั้งแบบไปเช้า-เย็นกลับและแบบพักค้างคืน การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่นี้จึงควรได้รับการพัฒนาในรูปแบบที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับคุณค่าทางวัฒนธรรม

ในมุมมองของผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอแมริมควรมีรูปแบบที่อิงแนวคิด “Value Chain Tourism Model” หรือการบริหารจัดการห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว โดยเน้นการเชื่อมโยงทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ตั้งแต่ต้นน้ำ (เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรและกิจกรรมท่องเที่ยว) กลางน้ำ (ผู้ให้บริการ เช่น โฮมสเตย์ ร้านอาหาร ร้านของฝาก) และปลายน้ำ (ตลาด นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการด้านการตลาดออนไลน์) การเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบจะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงในทุกภาคส่วน และทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองในระยะยาว

การบริหารจัดการรูปแบบนี้ต้องอาศัยกลไกบูรณาการระดับจังหวัดที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลและการดำเนินงานของหลายหน่วยงานเข้าด้วยกัน ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวมองว่า หน่วยงานของนครเป็น ศูนย์กลางการเชื่อมโยงนโยบายและการตลาด โดยทำหน้าที่ 3 ประการหลัก คือ หนึ่ง การสร้างภาพลักษณ์และแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเชียงใหม่ สอง การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว และสาม การบริหารจัดการข้อมูลและตลาดนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

ในด้านการสร้างแบรนด์ ภาพลักษณ์ของแมริมควรถูกออกแบบให้สะท้อนถึงแนวคิด เชียงใหม่ เมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ โดยเฉพาะแมริมที่สามารถพัฒนาเป็น Agrotourism Learning District หรืออำเภอแห่งการเรียนรู้เชิงเกษตรและวัฒนธรรม จุดเด่นของแมริมคือการมีเส้นทางท่องเที่ยวเกษตรที่หลากหลาย เช่น เส้นทางสตอร์รี่เบอร์รี่แม่สา-ม่อนแจ่ม เส้นทางกาแฟอินทรีย์โป่งแยง เส้นทางเกษตรผสมผสานตะเคียนใต้ และเส้นทางเกษตรดอกไม้สะเมิงน้อย ซึ่งทั้งหมดสามารถออกแบบให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวหมุนเวียน (Circular Route) ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเชื่อมโยงกันได้ภายในวันเดียว

สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดจึงควรมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานและออกแบบเส้นทางดังกล่าวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยเน้นการสร้าง Storyline ที่มีเอกลักษณ์ เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ (Experience Seekers) ซึ่งเป็นกลุ่มตลาดหลักในปัจจุบัน การสร้างเรื่องราวที่ชัดเจนจะช่วยเพิ่มคุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value) และความน่าจดจำของแบรนด์แมริมให้เด่นชัดขึ้น

ในเชิงกลยุทธ์การตลาด ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวเสนอให้ใช้แนวคิด Digital Tourism Ecosystem โดยพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงฐานข้อมูลของผู้ประกอบการท่องเที่ยว ชุมชนเกษตร และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลและจองบริการได้ในระบบเดียว การสร้างแพลตฟอร์มนี้สามารถร่วมมือกับภาคเอกชน เช่น บริษัท นำเที่ยวออนไลน์ หรือ Startup ด้านการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดจีน ไต้หวัน และเกาหลี ซึ่งให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

นอกจากนี้ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรพัฒนาไปในทิศทางของ Smart Agrotourism ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ เช่น ระบบการจองออนไลน์ ระบบข้อมูลนักท่องเที่ยวแบบเรียลไทม์ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) วิเคราะห์แนวโน้มตลาด และการประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดียในรูปแบบ Interactive Content เช่น วิดีโอ 360 องศา หรือ Virtual Farm Tour เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวแม้อยังไม่เดินทางมาจริง

ในเชิงพัฒนาพื้นที่ ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่เห็นว่าแมริมควรถูกพัฒนาเป็น Cluster การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่มีศูนย์กลางอยู่ในตำบลแม่แรมและโป่งแยง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงสุด โดยในแต่ละคลัสเตอร์ควรมีจุดเรียนรู้หลัก (Learning Base) ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและจุดกระจายการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ การจัดการเช่นนี้จะช่วยลดปัญหาความแออัด ลดภาระต่อสิ่งแวดล้อม และกระจายรายได้สู่หมู่บ้านรอบข้างอย่างทั่วถึง

ในด้านการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดควรดำเนินการร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดในการยกระดับมาตรฐานฟาร์มและโฮมสเตย์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT Standard) และมาตรฐานการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism Standard) การรับรองมาตรฐานเหล่านี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว และทำให้แหล่งท่องเที่ยวในแมริมสามารถแข่งขันได้ในตลาดสากล

อีกหนึ่งประเด็นสำคัญคือการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจระหว่างภาคเกษตรและเอกชน ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่มองว่า ภาคเอกชนเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการท่องเที่ยวให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ เพราะสามารถช่วยในการลงทุน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และขยายตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การร่วมมือระหว่างเกษตรกรและเอกชน เช่น บริษัททัวร์ โรงแรม ร้านอาหาร หรือบริษัทขนส่ง ควรถูกส่งเสริมให้เกิดขึ้นในรูปแบบของ Agrotourism Business Alliance โดยมีสำนักงานการท่องเที่ยวเป็นผู้ประสาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล การจัดทำแพ็คเกจร่วม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายทั้งในและต่างประเทศ

ในส่วนของการประชาสัมพันธ์ จังหวัดควรใช้แนวทางการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication: IMC) ที่ผสมผสานทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัล เพื่อสร้างการรับรู้ต่อแบรนด์แมริมในวงกว้าง การจัดเทศกาลท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น เทศกาลเก็บสตอร์วเบอร์รี่แมริม หรืองานผลไม้ล้านนาแฟร์ สามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์โดยใช้ Influencer หรือ Blogger ด้านการท่องเที่ยวที่มีภาพลักษณ์สอดคล้องกับแนวคิด Green and Slow Tourism เพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายรุ่นใหม่

ในแง่ของการพัฒนาองค์ความรู้ ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวเห็นว่า ต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เพื่อร่วมกันจัดหลักสูตรอบรมด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การตลาด

ออนไลน์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาภาคเกษตรท้องถิ่น ที่เข้าใจทั้งเรื่องเกษตร และการสื่อสารวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณภาพให้กับนักท่องเที่ยว

ในมิติของความยั่งยืน ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่เน้นว่าการพัฒนาใด ๆ ต้องตั้งอยู่บนหลักการ Tourism for Community, not Community for Tourism หมายความว่า การท่องเที่ยวต้องเกิดขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ไม่ใช่ทำให้ชุมชนต้องปรับตัวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเดียว ดังนั้น ควรมีระบบติดตามผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การบริหารจัดการขยะ การใช้ทรัพยากรน้ำ การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว และการรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวเติบโตบนฐานของความสมดุล

บทวิเคราะห์จากเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานเกษตรจังหวัดเป็นหน่วยงานหลักในการวางนโยบายด้านการพัฒนาเกษตรกรรม การส่งเสริมอาชีพเกษตรกร และการบูรณาการเกษตรกับเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งในบริบทของอำเภอแม่ริม การพัฒนาเกษตรกรรมได้ก้าวข้ามจากการผลิตเพื่อจำหน่าย มาสู่การผลิตเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจควบคู่กับการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นแนวโน้มสำคัญของเกษตรมูลค่าสูงและยั่งยืน (High Value Sustainable Agriculture) ที่จังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญ

จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แม่ริมเป็นอำเภอที่มีศักยภาพสูงในการทำเกษตรกรรมเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็ง เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟาร์มอร์แกนิกแม่สา กลุ่มเกษตรอินทรีย์ป่าจี้ และกลุ่มปลูกผักปลอดสารแม่แรม ทั้งหมดนี้ได้พัฒนาแนวทางการทำเกษตรที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และตลาดผู้บริโภคใหม่ ซึ่งเน้นเรื่องสุขภาพและความยั่งยืน ความพร้อมดังกล่าวเป็นฐานสำคัญในการต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ในมุมมองของเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแม่ริมไม่ควรถูกมองว่าเป็นกิจกรรมเสริมของเกษตรกรเท่านั้น แต่ควรเป็นกระบวนการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยต้องมีการสร้างระบบการผลิต การจัดการ และการบริการที่ได้มาตรฐานสากล การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงควรถูกออกแบบให้เป็นระบบนิเวศของเกษตรกรและนักท่องเที่ยว ที่เกิดประโยชน์ร่วมกัน เกษตรกรได้เพิ่มรายได้และความภาคภูมิใจในอาชีพ ส่วนนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีเกษตรและความยั่งยืน

เกษตรจังหวัดเชียงใหม่เสนอว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแม่ริมควรยึดตามหลัก 3 ประสานและ 4 มิติ โดย “3 ประสาน” หมายถึง ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ส่วน “4 มิติ” ประกอบด้วย มิติการผลิต มิติการบริการ มิติสิ่งแวดล้อม และมิติการเรียนรู้

มิติการผลิต เกษตรจังหวัดเน้นว่าการผลิตทางการเกษตรในพื้นที่แม่ริมต้องเน้นการผลิตเพื่อการเรียนรู้ มากกว่าการผลิตเพื่อปริมาณ เกษตรกรควรมีความเข้าใจในกระบวนการผลิตที่สะอาด ปลอดภัย และสามารถอธิบายขั้นตอนการปลูก การดูแล และการเก็บเกี่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเข้าใจ เพื่อให้ฟาร์มกลายเป็นแหล่งเรียนรู้จริง การผลิตควรเชื่อมโยงกับหลักการเกษตรอินทรีย์ การใช้ปุ๋ยชีวภาพ และการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การปลูกพืชควรเน้นพืชเศรษฐกิจที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เช่น กาแฟ สตรอว์เบอร์รี ผักเมืองหนาว และดอกไม้เมืองหนาว เพื่อสร้างภาพจำทางการท่องเที่ยว

มิติการบริการ เกษตรจังหวัดมองว่าฟาร์มที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางเดิน ป้ายบอกทาง ห้องน้ำ พื้นที่บริการนักท่องเที่ยว และมาตรการ

ด้านความปลอดภัย รวมทั้งการอบรมเกษตรกรให้มีทักษะด้านการต้อนรับ การอธิบายขั้นตอนการผลิต การใช้ภาษาสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และการบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวต่อรอบ เพื่อไม่ให้กระทบต่อสภาพแวดล้อมและกิจกรรมการผลิต

มิติสิ่งแวดล้อม เกษตรจังหวัดให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า โดยเสนอให้ฟาร์มท่องเที่ยวในแอ่งแอ่งแนวทางฟาร์มสีเขียว ที่เน้นการลดการใช้สารเคมี การใช้พลังงานทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ในระบบน้ำ การจัดการของเสียในฟาร์มอย่างเป็นระบบ และการอนุรักษ์พันธุ์พืชท้องถิ่น รวมถึงการจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม เช่น การเว้นพื้นที่กันชนระหว่างโซนผลิตและโซนท่องเที่ยว เพื่อคงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

มิติการเรียนรู้ เกษตรจังหวัดเสนอว่า ฟาร์มควรทำหน้าที่เป็น ศูนย์เรียนรู้เกษตรเชิงประสบการณ์ (Agro Learning Hub) ซึ่งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไปเข้ามาเรียนรู้ผ่าน การลงมือทำจริง เช่น การปลูกผัก การทำปุ๋ยอินทรีย์ การเก็บผลผลิต หรือการแปรรูปอาหาร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสร้างคุณค่าในใจผู้มาเยือน นอกจากนี้ ควรเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสถาบันการศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดเครือข่ายองค์ความรู้ระหว่างเกษตรกร นักวิชาการ และภาคธุรกิจ

ในด้านการบริหารจัดการ เกษตรจังหวัดเสนอให้จัดตั้ง คณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอำเภอแม่ริม โดยมีสำนักงานเกษตรจังหวัดเป็นแกนหลักในการวางระบบการประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อร่วมกันพัฒนา มาตรฐานการผลิตและบริการ รวมถึงวางแผนการตลาดร่วมกัน โดยมีสำนักงานส่งเสริมการเกษตรที่ 6 เป็นหน่วยสนับสนุนทางเทคนิค ส่วนวิสาหกิจชุมชนเกษตรเป็นหน่วยดำเนินการจริงในพื้นที่

นอกจากนี้ เกษตรจังหวัดยังให้ความสำคัญว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมี ระบบการรับรอง มาตรฐานเกษตรกรท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการรับรองทั้งในด้านกระบวนการผลิตและการบริการ เช่น การใช้ระบบ GAP (Good Agricultural Practices) ร่วมกับมาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชน (CBT Standard) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและยกระดับฟาร์มท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ ในด้านการตลาด เกษตรจังหวัดเสนอให้ ใช้แนวทางตลาดเกษตรท่องเที่ยว (Agro Tourism Market) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป และกิจกรรมท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในฟาร์ม (Farm Shop) การสร้างช่องทางขายออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มจังหวัด และการจัดงานเทศกาลเกษตรท่องเที่ยวประจำปี ในอำเภอแม่ริม เพื่อสร้างการรับรู้และขยายฐานตลาด เกษตรจังหวัดยังเน้นถึง การพัฒนาองค์ความรู้และ นวัตกรรม เพื่อสนับสนุนเกษตรกร เช่น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการฟาร์ม การติดตามผลผลิต และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว รวมถึงการสนับสนุนให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีการเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน ซึ่งจะช่วยให้ฟาร์มสามารถปรับตัวได้ต่อการ เปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและตลาด

บทวิเคราะห์จากผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนากิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการ ที่เป็นระบบและสามารถบูรณาการทรัพยากรทุกด้าน ทั้งด้านเกษตรกรรม การตลาด เทคโนโลยี และความรู้ ของชุมชน ซึ่งสำนักงานส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรที่ 6 มีบทบาทสำคัญในการสร้างความพร้อมและ สนับสนุนเกษตรกรในการต่อยอดเกษตรกรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ความสำเร็จของการท่องเที่ยว เชิงเกษตรไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะมีแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมเท่านั้น แต่ต้องเกิดจากการประสานงาน เชิงระบบของหน่วยงานภาครัฐ การสร้างเครือข่ายเกษตรกร และความร่วมมือกับภาคเอกชน

จากฐานข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร พบว่าอำเภอแม่ริมมีเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนที่มีความพร้อมสูงในการให้บริการนักท่องเที่ยว การผลิตพืชเศรษฐกิจ เช่น สตรอเบอร์รี่ กาแฟ ดอกไม้เมืองหนาว และพืชผักปลอดสาร เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาฟาร์มเกษตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แต่ในขณะเดียวกัน เกษตรกรหลายรายยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว การสร้างประสบการณ์สำหรับนักท่องเที่ยว และมาตรฐานการบริการ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนและมีแผนงานรองรับ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 แนะนำว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแม่ริมควรใช้แนวคิด Integrated Agro-Tourism Development Framework ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาที่บูรณาการกิจกรรมการเกษตรและการท่องเที่ยวเข้าเป็นระบบเดียวกัน โดยประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตร การส่งเสริมความรู้และทักษะเกษตรกร การสนับสนุนด้านมาตรฐานและเทคโนโลยี และการประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ในขั้นการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ จำเป็นต้องทำความเข้าใจลักษณะการเกษตรในพื้นที่แม่ริม ทั้งในด้านสภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ และพันธุ์พืช เพื่อกำหนดประเภทฟาร์มที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินความพร้อมของเกษตรกร ความสามารถในการจัดกิจกรรม และความสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว การวิเคราะห์นี้ยังรวมถึงการศึกษาการเข้าถึงพื้นที่ การคมนาคม และโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ขั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตร เป็นการยกระดับฟาร์มเดิมให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งรวมถึงการจัดโซนกิจกรรม การสร้างพื้นที่สาธิตการเกษตร การปรับปรุงเส้นทางเดิน การจัดป้ายและข้อมูลแนะนำ การจัดที่พักโฮมสเตย์ และการออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับเกษตรกรรมจริง การจัดกิจกรรมควรเป็นรูปแบบ Hands-on Experience ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกระบวนการเกษตรได้จริง เช่น การปลูก การเก็บ การแปรรูป และการเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร

ขั้นการส่งเสริมความรู้และทักษะเกษตรกร เป็นเรื่องสำคัญที่สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 ต้องเข้าไปมีบทบาทโดยตรง ผ่านการอบรมด้านการจัดการฟาร์มท่องเที่ยว การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การตลาดออนไลน์ การบริการ และมาตรฐานด้านความปลอดภัย โดยการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ จะช่วยสร้างความมั่นคงทางรายได้ และยกระดับคุณภาพของฟาร์มท่องเที่ยวให้สามารถแข่งขันได้

ขั้นการสนับสนุนด้านมาตรฐานและเทคโนโลยี เกษตรจังหวัดเน้นว่าการพัฒนาฟาร์มเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวต้องใช้มาตรฐานกลาง เช่น มาตรฐาน GAP สำหรับการผลิต การควบคุมคุณภาพผลผลิต และมาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชน CBT Standard เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ เช่น ระบบจองออนไลน์ ระบบติดตามผลผลิต ระบบวิเคราะห์ข้อมูลนักท่องเที่ยว จะช่วยให้การบริหารจัดการฟาร์มและกิจกรรมท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ขั้นการประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นการติดตามผลลัพธ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การติดตามจำนวนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ผลกระทบต่อรายได้เกษตรกร การใช้ทรัพยากรน้ำ การจัดการขยะ และความต่อเนื่องของกิจกรรม การประเมินนี้ช่วยให้สามารถปรับปรุงรูปแบบการจัดการและกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนได้

ในแง่ของความยั่งยืน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 เน้นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องไม่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์และวิถีชีวิตเกษตรกร โดยควรส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน การจัดการขยะ การใช้ทรัพยากรน้ำอย่างรู้คุณค่า และการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นถิ่น นอกจากนี้การจัดกิจกรรม

ควรคำนึงถึงความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวและช่วงเวลาการเยี่ยมชม เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 ยังเน้นความสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างเกษตรกร วิชากิจชุมชน ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนความรู้ การร่วมจัดกิจกรรม และการวางแผนตลาดร่วมกัน การทำงานเป็นเครือข่ายช่วยให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ในด้านการตลาด การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรสร้างภาพลักษณ์ของแม่ริมให้ชัดเจน เช่น Chiang Mai Agro-Eco Experience ซึ่งสื่อถึงการเรียนรู้ การเกษตรที่ยั่งยืน และความสวยงามของธรรมชาติ การสร้างแบรนด์ควบคู่กับกิจกรรม เช่น เทศกาลเก็บผลไม้ ดอกไม้เมืองหนาว หรือกิจกรรมเรียนรู้วิถีเกษตร ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง

บทวิเคราะห์จากผู้แทนวิชากิจชุมชนเกษตร อำเภอแม่ริม

วิชากิจชุมชนเกษตรในอำเภอแม่ริมมองว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องเป็นกระบวนการที่เกษตรกรมีส่วนร่วมจริง ๆ ทั้งในด้านการวางแผน การจัดกิจกรรม และการประเมินผล เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงกิจกรรมเสริมรายได้ชั่วคราว แต่เป็นกลไกที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและยกระดับมาตรฐานชีวิตของสมาชิกทุกคน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรถือเป็นหัวใจสำคัญ เพราะพวกเขาคือผู้ผลิตสินค้า ผู้ดูแลพื้นที่ และผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและเกษตรกรรมให้กับนักท่องเที่ยว จากประสบการณ์จริงในพื้นที่ พบว่าชุมชนแม่ริมมีศักยภาพสูงในการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากมีความหลากหลายของพืชและสินค้าเกษตร เช่น สตรอว์เบอร์รี กาแฟ ผักอินทรีย์ และดอกไม้เมืองหนาว นอกจากนี้เกษตรกรหลายรายมีประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และสามารถออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้มาเยือนได้ลงมือทำจริง เช่น การปลูกผัก การเก็บผลผลิต การทำปุ๋ยอินทรีย์ และการทำอาหารพื้นบ้าน การจัดกิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและความทรงจำที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว

ผู้แทนวิชากิจชุมชนเห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรเริ่มจากการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกษตรกร ที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างชัดเจน เพราะเมื่อเกษตรกรทำงานเป็นกลุ่ม จะสามารถจัดกิจกรรมใหญ่ ๆ ร่วมกัน เช่น การจัดเส้นทางท่องเที่ยวแบบฟาร์มต่อฟาร์ม การจัดเทศกาลเกษตรประจำปี หรือการสร้างโปรแกรมท่องเที่ยวตามฤดูกาล การรวมกลุ่มยังช่วยให้เกิดการแบ่งงานและความรับผิดชอบชัดเจน ทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น และลดความซ้ำซ้อนหรือความขัดแย้งภายในชุมชน ในด้านการพัฒนากิจกรรมและบริการ วิชากิจชุมชนเสนอว่าควรออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและมีระดับความท้าทายต่างกัน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ตั้งแต่นักท่องเที่ยวทั่วไป นักเรียน นักศึกษา จนถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติระดับคุณภาพสูง กิจกรรมควรเน้นทั้งการเรียนรู้และความสนุก เช่น การปลูกพืช การเรียนรู้วิธีการแปรรูปผลผลิต การทดลองทำอาหารพื้นบ้าน หรือการทำเวิร์กช็อปด้านเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมเหล่านี้ควรเชื่อมโยงกับเรื่องราวของชุมชนและวิถีชีวิตเกษตรกร เพื่อสร้างความประทับใจและการรับรู้ถึงคุณค่าของการเกษตร

ผู้แทนวิชากิจชุมชนยังให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยเน้นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องเชื่อมโยงกับตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูป การจัดจุดจำหน่ายสินค้าในฟาร์ม การขายออนไลน์ การร่วมมือกับร้านอาหารและร้านกาแฟท้องถิ่น รวมถึงการทำแพ็คเกจท่องเที่ยวพร้อมบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ ล้วนเป็นวิธีที่ช่วยสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและกระจายให้กับสมาชิกในชุมชนทุกคน นอกจากนี้ยังควรสนับสนุนการสร้างแบรนด์สินค้าและฟาร์มท่องเที่ยวของแม่ริม เพื่อให้ผู้มาเยือนจดจำและกลับมาใช้บริการซ้ำ

ในด้านการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกร ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนเน้นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่เพียงแต่ต้องมีพื้นที่และกิจกรรม แต่เกษตรกรเองต้องมีทักษะด้านการบริการ การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การตลาด และการบริหารจัดการ การอบรมควรจัดอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทั้งทักษะพื้นฐานและทักษะเฉพาะด้าน เช่น การใช้ภาษาอังกฤษเบื้องต้น การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและกลุ่มนักท่องเที่ยว การจัดการความปลอดภัย และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนยังเน้นการบริหารจัดการเชิงเครือข่าย ซึ่งถือเป็นหัวใจของความสำเร็จ การสร้างความร่วมมือระหว่างเกษตรกร หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การสนับสนุนทรัพยากร และการประสานงานด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ การทำงานเป็นเครือข่ายยังช่วยให้เกิดการพัฒนากิจกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง และลดความเสี่ยงทางธุรกิจ เช่น การปรับกิจกรรมตามฤดูกาล การรับมือกับสภาพอากาศ หรือการตอบสนองต่อแนวโน้มความสนใจของนักท่องเที่ยว ในด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน วิสาหกิจชุมชนเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการกิจกรรมควรคำนึงถึงความหนาแน่นของนักท่องเที่ยว การจัดการขยะ การรักษาพื้นที่สีเขียว และการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ ควรสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีชีวิตเกษตรที่ยั่งยืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าและเกิดความเคารพต่อพื้นที่และชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีกลุ่มเกษตรกรและเอกชน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ครอบคลุมทั้งมิติการวางแผน การผลิต การบริการ การเรียนรู้ การตลาด และความยั่งยืน เมื่อรวมมุมมองทั้ง 5 ฝ่าย จะได้ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแม่ริม ดังนี้ 1. การวางแผนเชิงระบบ การพัฒนาเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาจังหวัด การประสานงานระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานในการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2. การผลิตเชิงคุณภาพและความยั่งยืน ฟาร์มเกษตรต้องผลิตอย่างปลอดภัย มีมาตรฐาน ปรับพื้นที่และกิจกรรมให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ การรักษาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหัวใจสำคัญ 3. กิจกรรมและประสบการณ์เชิงการเรียนรู้ ฟาร์มเป็นศูนย์เรียนรู้แบบ Hands-on Experience นักท่องเที่ยวสามารถลงมือทำกิจกรรมเกษตรจริง ทั้งการปลูก การเก็บ การแปรรูป และการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร 4. การสร้างความรู้และทักษะเกษตรกร การอบรมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรด้านการบริการ การสื่อสาร การบริหารจัดการ การตลาด และการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างผู้ประกอบการเกษตรท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง 5. การตลาดและการประชาสัมพันธ์ การสร้างแบรนด์ฟาร์มและกิจกรรมท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเทศกาลเกษตร การใช้ช่องทางออนไลน์และออฟไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่ายการตลาดร่วมกับภาคธุรกิจ 6. ความร่วมมือและเครือข่ายการจัดตั้งเครือข่ายเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนทรัพยากร แบ่งปันความรู้ และวางแผนกิจกรรมร่วมกัน 7. การประเมินผลและการปรับปรุง การติดตามผลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงกิจกรรมและมาตรการให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชน และ 8. ความยั่งยืน เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างความรับผิดชอบต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว

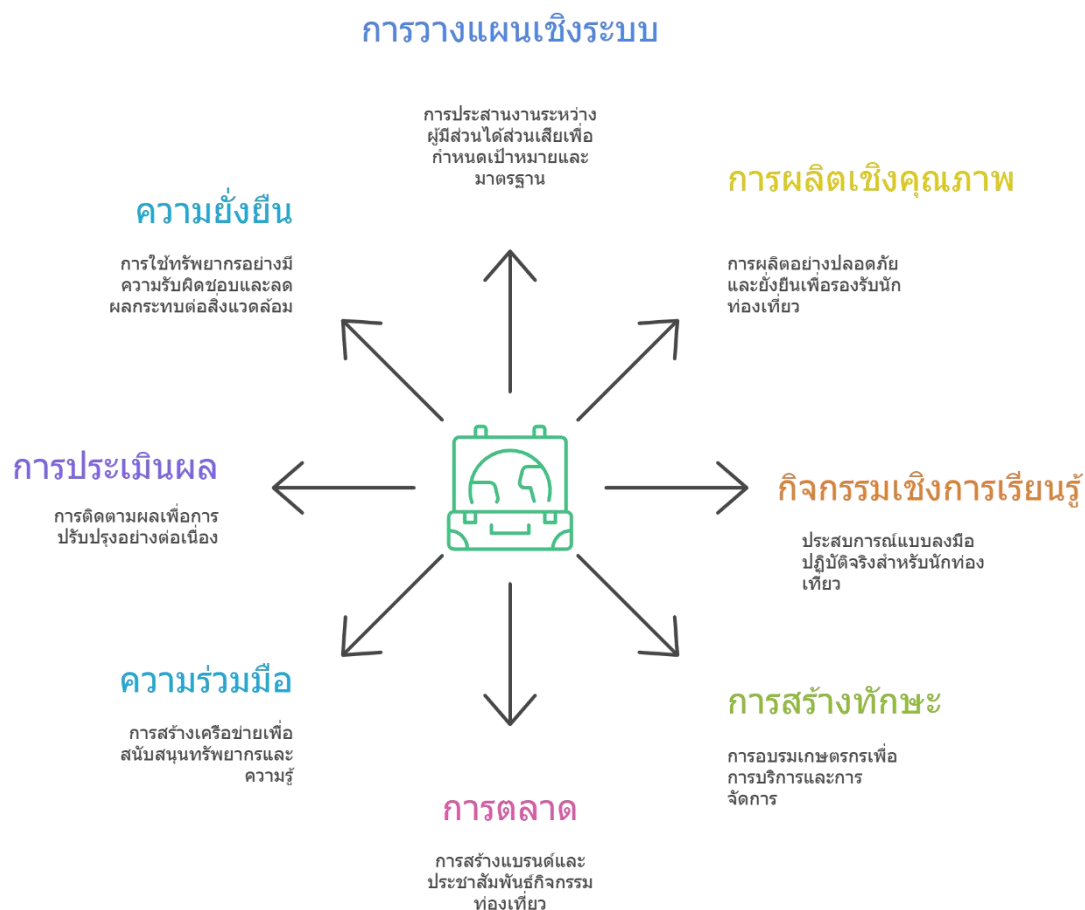

Figure 1: Integrated Community-Based Eco-Learning Agro Tourism Model

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมของอำเภอแม่ริมควรเป็นรูปแบบการบริหารแบบบูรณาการที่เน้นความร่วมมือของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน โดยภาครัฐทำหน้าที่กำหนดนโยบายและอำนวยความสะดวก ภาคเอกชนสนับสนุนด้านการลงทุนและการตลาด และชุมชนเป็นฐานการผลิตและการให้บริการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Murphy (1985) ที่ระบุว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation) และการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tosun (2000; 2006) ที่พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทจะประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนเมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทร่วมในการกำหนดทิศทาง การตัดสินใจ และการจัดการทรัพยากรอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่เสนอให้มี คณะกรรมการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรระดับพื้นที่ เป็นกลไกกลางในการขับเคลื่อน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอแม่ริมควรดำเนินการในลักษณะห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) และระบบนิเวศการเรียนรู้เชิงเกษตร โดยเชื่อมโยงกระบวนการตั้งแต่การผลิตทางการเกษตร การแปรรูป การบริการท่องเที่ยว การตลาด การเรียนรู้ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมมาใช้เพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์และกิจกรรมท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของ Porter (1985) ที่ระบุว่าการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันต้องเกิดจากการเชื่อมโยงกิจกรรมทั้งหมดในห่วงโซ่คุณค่าอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Goodwin and Santilli (2009) พบว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ประสบความสำเร็จต้องเชื่อมโยงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน และใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างคุณค่าและรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน

สรุป

สรุปผลการวิจัยจากมุมมองผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สะท้อนภาพรวมกันว่า อำเภอแม่ริมมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ อยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ และมีความเข้มแข็งของชุมชนเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในระดับพื้นที่ รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมควรเป็นการบริหารแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการพัฒนา กำหนดกรอบนโยบาย สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน งบประมาณ และระบบข้อมูล ขณะที่ภาคเอกชนสนับสนุนการลงทุน เทคโนโลยี และการตลาด ส่วนชุมชนและเกษตรกรเป็นฐานการผลิต การให้บริการ และการถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่น การพัฒนาควรยึดหลักความยั่งยืน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผ่านการเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิตเกษตรด้วยนวัตกรรม การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงโครงสร้างควรมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ รวมถึงกองทุนสนับสนุนโครงการในพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและเป็นระบบ แนวทางการพัฒนาควรอยู่ในลักษณะห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เชื่อมโยงตั้งแต่การผลิต การบริการ การตลาด และการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานฟาร์มและโฮมสเตย์ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ขณะเดียวกันการพัฒนาคนถือเป็นหัวใจสำคัญ ทั้งในด้านทักษะอาชีพ การบริการ การตลาด และภาษาต่างประเทศ เพื่อยกระดับเกษตรกรสู่การเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ สุดท้าย การสร้างอัตลักษณ์และแบรนด์การท่องเที่ยวของแม่ริมควรสะท้อนความเป็นเกษตรสีเขียวและวิถีชีวิตล้านนา โดยบูรณาการการสื่อสารและการตลาดแบบดิจิทัลเพื่อผลักดันให้แม่ริมก้าวสู่การเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานระดับจังหวัด โดยเฉพาะสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ควรจัดตั้ง คณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบบูรณาการระดับจังหวัดและอำเภอแม่ริม อย่างเป็นทางการ โดยมีภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้แทนชุมชนเข้าร่วมในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อทำหน้าที่กำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนปฏิบัติการร่วมกันในระยะสั้น กลาง และยาว

1.2 สำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 6 ควรพัฒนานโยบายยกระดับเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนให้เป็น ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างเป็นระบบ ผ่านการอบรมด้านการแปรรูป นวัตกรรม การบริการ การตลาดดิจิทัล และภาษาต่างประเทศ โดยบูรณาการงบประมาณจากหลายหน่วยงาน

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่ริม ควรปรับแผนพัฒนาท้องถิ่นให้บรรจุการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นยุทธศาสตร์หลักของพื้นที่ พร้อมสนับสนุนงบประมาณด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ระบบน้ำ ป้ายสื่อความหมาย และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.4 หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกับภาคเอกชนควรร่วมกันพัฒนานโยบายส่งเสริมการตลาดและการสร้างแบรนด์ แม่ริมเมืองท่องเที่ยวเชิงเกษตรสีเขียว โดยใช้สื่อดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ และเครือข่ายการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มการรับรู้และขยายตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ

1.5 หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวควรกำหนดนโยบายกำกับดูแลการใช้ทรัพยากรในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเคร่งครัด โดยส่งเสริมเกณฑ์มาตรฐานฟาร์มสีเขียว โฮมสเตย์มาตรฐาน และระบบท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดควรร่วมกันจัดทำนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในลักษณะห่วงโซ่คุณค่า โดยบูรณาการตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การบริการ การตลาด และการเรียนรู้เข้าด้วยกัน พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในทุกขั้นตอน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษา “การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคเกษตร เอกชน และภาครัฐ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน” เป็นการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกการสร้างเครือข่าย (network mechanism) และรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ช่วยให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษา “การพัฒนานวัตกรรมการตลาดและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร” ควรมีการศึกษาต่อยอดถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมใหม่ เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ การตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย การใช้ระบบจองท่องเที่ยวแบบดิจิทัล หรือเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) มาใช้ในการส่งเสริมประสบการณ์และขยายตลาดให้แก่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่

2.3 ควรศึกษา “การประเมินศักยภาพและผลกระทบของทรัพยากรชุมชนต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร” การศึกษาครั้งต่อไปควรเน้นการประเมินศักยภาพของทรัพยากรชุมชนในเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมถึงศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

References

- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). *Community-Based Tourism: A Success?* ICRT Occasional Paper No. 11. Leeds: International Centre for Responsible Tourism.
- Mae Rim District Agricultural Office. (2023). *Basic Information about Mae Rim District, Chiang Mai Province*. Chiang Mai: Mae Rim District Agricultural Office.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A Community Approach*. London: Routledge.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York, NY: Free Press.
- Sriyothin, S., Leelakitpaisarn, Y., Wichasin, P., Huanchom, J., Sriprasertsuk, A., Srinathiyawasin, T., & Sriyothin, B. (2024). Agrotourism: Driving Tourism and Hospitality Industry through Learning Resources in the Community to Increase Sustainable Income. *Panyapiwat Journal*, 16(3), 313–333.

- Tosun, C. (2000). Limits to Community Participation in the Tourism Development Process in Developing Countries. *Tourism Management*, 21(6), 613–633.
- Tosun, C. (2006). Expected Nature of Community Participation in Tourism Development. *Tourism Management*, 27(3), 493–504.
- Tourism Authority of Thailand. (2022). *Annual Report 2022*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.